

LBRIS

We know
books

ADAM
SMITH

**Mâna
invizibilă**

Traducere din limba engleză
de Irina Brateș

 VELANT
CĂRȚI ÎNSEMNATE.

Cuprins

1. Diviziunea muncii	9
2. Principiul diviziunii muncii	25
3. Principiile sistemului comercial	33
4. Restricții asupra importului de mărfuri	77
5. Absurditatea restricțiilor	117
6. Sistemele agricole	149

Diviziunea muncii

În mare parte, progresul forțelor productive ale muncii, precum și priceperea, îndemânarea și judecata cu care este coordonată sau executată munca de pretutindeni par să își aibă originea în diviziunea muncii.

Efectele diviziunii muncii asupra organizării generale a societății vor fi mai ușor de înțeles dacă analizăm cum operează ea în anumite manufacturi punctuale. De obicei, se presupune că diviziunea muncii este dusă cel mai departe în unele dintre cele mai ne semnificative manufacturi; poate nu neapărat pentru că ar fi cu adevărat folosită mai în profunzime în cadrul acestora decât în unele mai importante, ci pentru că, în acele manufacturi lipsite de importanță, destinate satisfacerii nevoilor mărunte ale unui număr mic de oameni, numărul total al lucrătorilor este inevitabil unul redus, iar cei

angajați în fiecare etapă distinctă a muncii pot fi adesea adunați laolaltă în același atelier, sub privirea oricui. Pe de altă parte, în manufacturile destinate asigurării nevoilor importante ale unui număr mare de oameni, fiecare ramură distinctă a muncii folosește un număr atât de mare de muncitori, încât este imposibil să-i aduni pe toți în același atelier. Rareori se întâmplă să poți vedea mai mulți deodată, în afară de cei angajați într-o singură etapă de producție. Prin urmare, deși în astfel de manufacturi, munca poate fi într-adevăr divizată într-un număr de etape mult mai mare decât în cele de natură mai mărunță, diviziunea nu este nici pe departe atât de evidentă, trecând astfel mult mai puțin observată.

Să luăm așadar un exemplu de manufactură foarte mică, dar în care a fost adesea observată diviziunea muncii: meșteșugul fabricării acelor cu gămălie; un muncitor necalificat în acest domeniu (pe care diviziunea muncii l-a transformat într-o meserie distinctă), nefamiliarizat cu mânuirea mașinărilor utilizate în acest proces (a căror invenție a fost prilejuită probabil tot de diviziunea muncii) abia dacă ar reuși, dând dovadă de cea mai mare sărguință, să facă un ac pe zi, iar de douăzeci nici nu ar putea fi vorba. Dar, la modul în care se desfășoară această activitate în ziua de azi, nu

numai că întreaga muncă este o activitate independentă, ci este și împărțită într-o serie de etape, dintre care o mare parte sunt și ele activități de sine stătătoare. Un muncitor trage sârma, altul o îndreaptă, un al treilea o taie, un al patrulea o ascute, un al cincilea o pilește în partea de sus ca să îi formeze gămălia; pentru a face gămălia, e nevoie de trei operațiuni distincte: atașarea ei este o ocupație în sine, albirea acelor de gămălie este alta; chiar și împachetarea lor în hârtie este o activitate în sine; astfel, activitatea importantă a fabricării unui ac cu gămălie este împărțită în aproximativ optsprezece operațiuni distincte care, în unele manufacturi, sunt fiecare realizate de perechi de mâini diferite, pe când în altele, aceeași persoană va efectua uneori două sau trei operațiuni. Am văzut o mică manufactură de genul acesta, în care erau angajați doar zece oameni, motiv pentru care unii dintre aceștia efectuau câte două sau trei operațiuni distincte. Dar, cu toate că erau foarte săraci și, drept urmare, nu erau prea bine echipați cu mașinăriile necesare, reușeau, dacă își dădeau toată silința, să fabrice împreună în jur de 12 pfunzi de ace cu gămălie pe zi. Într-un pfund intră peste 4 000 de ace cu gămălie de dimensiune medie. Acele zece persoane reușeau, prin urmare, să fabrice împreună peste 48 000 de ace cu gămălie pe zi. În ideea că fiecare

muncitor ar face o zecime din cele 48 000 de ace cu gămălie, putem spune că produce 4 800 de ace cu gămălie pe zi. Dar dacă fiecare ar fi trudit separat și independent, fără ca niciunul dintre ei să fi fost instruit pentru această meserie anume, în mod sigur niciunul nu ar fi reușit să facă măcar douăzeci, poate nici chiar un singur ac pe zi; adică, în mod sigur, nici măcar a două sute patruzecia parte sau poate nici cea de-a patru mii opt suta parte din ceea ce sunt actualmente capabili să realizeze grație diviziunii și combinării corespunzătoare a diferitelor operațiuni.

În oricare alt meșteșug și producție manufacturieră, efectele diviziunii muncii sunt similare celor observate în această întreprindere extrem de mărunță deși, în cazul multora, munca nu poate fi nici atât de mult subdivizată și nici redusă la niște operațiuni atât de simple. Cu toate acestea, diviziunea muncii, în măsura în care este posibilă, are ca efect, în fiecare meserie, o creștere proporțională a forțelor productive ale muncii. Separarea diferitelor meserii și ocupații unele de altele pare să se fi produs tocmai în considerarea acestui avantaj. Totodată, această separare este, în general, dusă cel mai departe în acele țări care se bucură de cel mai înalt nivel de hărnicie și progres: ceea ce constituie într-o societate rudimentară munca unui singur om

într-o societate avansată va reprezenta munca mai multor persoane. Într-o societate avansată, fermierul este doar fermier, iar meșteșugarul, nimic altceva decât meșteșugar. De asemenea, munca necesară pentru fabricarea oricărui produs de la un capăt la altul este aproape întotdeauna divizată între mai multe perechi de mâini. Câte meșteșuguri diferite sunt folosite în fiecare etapă a procesului de fabricare a țesăturilor din in și lână, de la cultivatorii inului și producătorii lânii, la cei care înălbesc și calcă pânza, la boiangii și piuari! Într-adevăr, dată fiind natura sa, agricultura nu permite atât de multe subdiviziuni ale muncii și nici o separare atât de completă a unei ocupații de alta ca în cazul producției manufacturiere. Este imposibil să facem o delimitare atât de clară a activităților crescătorului de animale de cele ale cultivatorului de porumb ca atunci când delimităm meseria dulgherului de cea a fierarului. Torcătorul este aproape întotdeauna o persoană diferită de țesător; dar plugarul, cel care grăpează, semănătorul și culegătorul de porumb sunt adesea una și aceeași persoană. Având în vedere că aceste activități diferite sunt sezoniere, este imposibil ca un om să fie constant ocupat cu una singură dintre ele. Imposibilitatea de a face o separare completă și deplină a tuturor activităților implicate în agricultură este poate motivul pentru

care forțele productive ale muncii din acest domeniu nu țin întotdeauna pasul cu progresele forțelor productive din manufacturi. E drept, cele mai înstărite națiuni își depășesc, în general, cu mult toți vecinii atât în privința agriculturii, cât și a producției de bunuri, dar se disting mai ales prin superioritatea de care dau dovadă în cel din urmă domeniu. Pământurile lor sunt, în general, mai bine cultivate și, fiind muncite mai intens și cu mai multe cheltuieli, produc mai mult în raport cu suprafața și fertilitatea naturală a solului. Dar această superioritate a recoltei rareori se datorează doar superiorității muncii și a cheltuielilor. În agricultură, munca depusă în țările bogate nu este întotdeauna mai productivă în sine decât cea din țările sărace sau, cel puțin, nu este cu mult mai productivă, așa cum se întâmplă de regulă în producția de bunuri. Prin urmare, porumbul din țările bogate nu va avea un preț mai mic, odată ajuns pe piață, decât porumbul de aceeași calitate din țările sărace. Porumbul din Polonia este la fel de ieftin ca porumbul de aceeași calitate din Franța, în ciuda progresului și a bogăției mai mari din cea din urmă țară. Porumbul din Franța este, în regiunile producătoare de porumb, cu siguranță la fel de bun și, în majoritatea anilor, la aproape același preț cu porumbul din Anglia deși, din punct de vedere al bogăției și progresului,

se poate ca Franța să-i fie inferioară Angliei. Cu toate acestea, lanurile de porumb din Anglia sunt mai bine cultivate decât cele din Franța, și se consideră că lanurile de porumb din Franța sunt mult mai bine cultivate decât cele din Polonia. Dar, cu toate că țările sărace, în ciuda inferiorității cultivării, pot rivaliza, într-o oarecare măsură, cu cele bogate în ceea ce privește prețul mic și calitatea porumbului lor, ele nu ar putea concepe o astfel de concurență în ceea ce privește manufacturile, mai ales dacă acele manufacturi sunt adecvate solului, climatului și situației țărilor bogate. Mățăsurile franțuzești sunt mai bune și mai ieftine decât cele englezești, pentru că fabricarea mătăsii, cel puțin în contextul taxelor mari impuse în prezent pe importul de mătase naturală neprelucrată, nu se potrivește la fel de bine climatului Angliei precum celui al Franței. Dar echipamentele de prelucrare a lânii și lânurile brute din Anglia sunt cu mult superioare celor din Franța și chiar mai ieftine la aceeași categorie de calitate. Se spune că în Polonia nu există aproape niciun fel de manufacturi, cu excepția celor rudimentare din gospodării, fără de care nicio țară nu poate subzista.

Această creștere însemnată a cantității de muncă pe care sunt capabile să o facă, drept urmare a diviziunii muncii, același număr de persoane, se

datorează următoarelor trei circumstanțe distincte: în primul rând, îmbunătățirea îndemânării fiecărui muncitor în parte; în al doilea rând, economisirea timpului care se pierdea în mod obișnuit trecând de la un tip de muncă la altul; și, în cele din urmă, inventarea unui număr mare de mașini care facilitează munca și îi scurtează durata, astfel că un singur om poate face munca mai multora.

În primul rând, îmbunătățirea îndemânării lucrătorului sporește inevitabil cantitatea de muncă pe care o poate presta acesta, iar cum diviziunea muncii reduce activitatea fiecărui om la o singură operațiune simplă, făcând din această operațiune singura ocupație a vieții lui, inevitabil sporește destul de mult îndemânarea lucrătorului. Un fierar obișnuit care, deși știe să mânuiască ciocanul, nu s-a ocupat niciodată cu fabricarea cuielor, e pus în situația de a încerca acest lucru, cu greu va putea – sunt convins – să facă mai mult de 200–300 de cuie pe zi – iar acelea foarte proaste. Un fierar care face de obicei și cuie, dar a cărui singură sau principală activitate nu a fost aceea de a face cuie, abia va reuși, cu toată sârguința de care ar putea da dovadă, să facă mai mult de 800 sau 1 000 de cuie pe zi. Am văzut câțiva băieți de nici 20 de ani, care nu făcuseră niciodată altceva decât cuie și care, atunci când își dădeau silința, puteau face fiecare peste

2 300 de cuie pe zi. Totuși, fabricarea unui cui nu este nici pe departe una dintre cele mai simple operațiuni. Aceeași persoană suflă în foale, întetește focul sau îl astupă, după caz, încinge fierul și forjează fiecare parte a cuiului, iar atunci când forjează capul, este obligată să schimbe uneltele. Diferitele operațiuni în care se împarte fabricarea unui ac cu gămălie sau a unui nasture de metal sunt toate mult mai simple, iar îndemânarea persoanei care a făcut toată viața această unică activitate este de obicei mult mai mare. Rapiditatea cu care sunt efectuate unele dintre operațiunile acelor meșteșugari depășește ceea ce și-ar putea imagina despre abilitățile acelor mâini ochii celor care nu le-au văzut niciodată lucrând.

În al doilea rând, avantajul dobândit prin economisirea timpului care se irosea trecând de la un tip de muncă la altul este mult mai mare decât ne-am putea imagina la prima vedere. Este imposibil să treci foarte repede de la un tip de muncă la altul, care se desfășoară într-alt loc și cu unelte cât se poate de diferite. Un țesător de la țară, care mai cultivă și un mic teren al fermei sale, pierde probabil mult timp trecând de la războiul de țesut la câmp și de la câmp la războiul de țesut. Atunci când cele două activități se pot desfășura în același spațiu, timpul pierdut este cu siguranță mult mai